

СТРАТЕГИЯ
ЗА РАЗВИТИЕ НА СЕКТОР „ЛИТЕРАТУРА. КНИЖОВНО КУЛТУРНО
НАСЛЕДСТВО. БИБЛИОТЕКИ. ЧЕТЕНЕ. КНИГОИЗДАВАНЕ”

СЪСТОЯНИЕ

В областта на българската литература през последните години се увеличава значително издаването на български автори, но парадоксът на привидния “литературен бум” се състои в липсата на каквито и да е регламенти и политики при издаването и разпространяването на книги от български автори. Отсъствието на авторитетни критически трибуни, на литературна периодика и нормално информационно поле на практика поставят българските автори в изолация и анонимност, особено в малките населени места.

Книжовното културно наследство е до голяма степен идентифицирано и документирано. Установени са всички видове библиотеки- национална, обществени, университетски, манастирски и др., в които се съхранява писменото културно наследство. Опазването на оригиналите на книжовното културно наследство на България е сериозно застрашено, тъй като е в неподходящи сгради и не се съхранява правилно, малък е също така капацитетът за реставрация. Дигитализирането му с цел опазване и достъп се осъществява в доста скромнен мащаб в сравнение с държавите членки на Европейския съюз. Само 5,54% от книжовното наследство на България е дигитализирано.

Библиотеките функционират в рамките на вече изградена библиотечна инфраструктура, която не е реформирана в съответствие със социалните, демографските и икономически промени през последните 20 години. Наличието на съвременен закон за обществените библиотеки създава предпоставки за реформиране на мрежата от обществени библиотеки и превръщането им в мощни центрове за събиране, съхраняване и разпространение на информация. В технологично отношение нашите библиотеки изостават значително от световните тенденции. Предлагат се широк диапазон от библиотечни услуги, като основните са безплатни. Библиотеките се позват от големи групи потребители, като над 60% от тях са ученици и студенти. В библиотеките се провеждат системни дейности по насърчаване на четенето и формиране на трайни читателски навици. Библиотеките са средища за широка културна дейност (изложби, срещи с творци, представяне на книги и др). Активно действа гилдийната организация (ББИА) и е изградена система за професионално образование и продължаваща квалификация на библиотекарите.

В областта на книгоиздаването в момента в България са регистрирани 4902 издателства. През 2011 година са заявени и издадени 9923 книги, от тях български 5683, преводни 2542, с учебно съдържание 1698; графични издания – 72; картографски – 39, електронни – 438. Същата година са регистрирани 145 нови издателства, което показва голям интерес в този сектор, въпреки кризисните процеси. Положителен факт е организирането на „Books in Print” – мярката, която се счита от всички европейски експерти и консултанти като задължителна за книжния сектор във всяка развита страна.

Засега обаче са се регистрирали едва 83 издателства, което показва недооценяването на проблемите от една страна и на предимствата на програмата – от друга.

ВИЗИЯ

Развитието на *националната литература* е основен приоритет на всяко мъдро държавно ръководство. Изоставянето на този основен елемент на националната идентичност ще доведе до загубване на националното самосъзнание на гражданите и игнориране на националните цели и идеали. По примера на развитите европейски страни трябва да се създадат национална и регионални програми за насърчаване на българската литература и нейните автори не само в страната, но и в чужбина. Литературните музеи могат да се превърнат, според сградния си и фондови капацитет, в живо място за контакти между класика и съвременност.

Книжовното културно наследство, съхранявано и проучвано в библиотеки и музеи е символ на културата, натрупаното знание и духовна мъдрост. Наша обща национална отговорност е традицията да бъде спазена и паметта на нацията да бъде съхранена за бъдещите поколения.

Библиотеките се създават, подкрепят и финансират от обществото чрез местните и национални власти. Библиотеките са най-демократичните институции, осигуряващи свободен и равен достъп до информацията за всички граждани посредством съвременните информационни и комуникационни технологии. Политиките за развитие на библиотеките трябва да са насочени към развитие на техните ресурси; към координацията, кооперацията или интеграцията им с цел ефективно изразходване на средствата на данъкоплатеца.

Книгоиздаването и книгоразпространението е задължителната инфраструктура, без която произведенията на българските автори няма да могат да стигнат до читателите и без която програмите за насърчаване на четенето няма да имат смисъл. Необходимо е да се разработят политики за насърчаване на четенето, съживяване на книготърговията, особено в малките населени места и издаването на качествена българска детска, научна и художествена литература.

СТРАТЕГИЧЕСКИ ЦЕЛИ. ДЕЙНОСТИ/ МЕРКИ

СТРАТЕГИЧЕСКА ЦЕЛ № 1. : СЪХРАНЯВАНЕ НА КНИЖОВНОТО КУЛТУРНО НАСЛЕДСТВО

1.1. Дейност: Изработване и приемане на Национална програма за опазване и достъп до книжовното културно наследство

1.1.1.Задачи:

- *Изработване на Националната програма от Българската библиотечно-информационна асоциация (ББИА) с прякото участие на специалисти от*

Националната библиотека, други големи научни библиотеки и неправителствени организации;

- Приемане на Програмата в изпълнение на чл.48. т.4 от Закона за обществените библиотеки ;*
- Администриране на Програмата чрез осигуряване на щатна бройка на експерт към МК;*
- Допълнения и изменения в Закона за културното наследство (прецизиране на видовете книжовно културно наследство като част от движимото културно наследство, режим на ползване и експониране на документите, които са книжовно наследство, възстановяване на Българската археографска комисия към Националната библиотека).*

1.2. Дейност: Реорганизация на литературните музеи. Поддържане, опазване и популяризиране на литературните музеи и техните възможности за съхраняване и предоставяне на националната литературна памет и архиви.

1.2.1.Задачи:

- Да се осигуряват по национални и европейски програми средства за реставрации и консервации на литературното наследство (първи издания, ръкописи и т.н) и сградите на литературните музеи;*
- Да се иницират и разработят интересни туристически маршрути като “Литературна София” например, които да дават цялостна представа за литературното ни минало. / към културен туризъм/.*

СТРАТЕГИЧЕСКА ЦЕЛ №2 : ИЗГРАЖДАНЕ НА УСТОЙЧИВА ИНФРАСТРУКТУРА НА БИБЛИОТЕКИТЕ, КНИГОИЗДАВАНЕТО И КНИГОРАЗПРОСТРАНЕНИЕТО

2.1. Дейност: Устойчиво развитие на библиотеките. Интензивно развитие на Националната мрежа на обществените библиотеки.

2.1.1. Задачи:

- Осигуряване на равноправен достъп до библиотечни услуги за всички граждани чрез реформа на териториалната мрежа на обществените библиотеки;*
- Преобразуването на библиотеките в привлекателни културни, информационни и образователни средища за местната общност чрез обновяване на МТБ, системно обогатяване на библиотечните колекции и внедряване на иновативни библиотечни услуги;*
- Представяне на библиотечните колекции и услуги в интернет чрез изграждане и развитие на Национална автоматизирана библиотечно-информационна мрежа на обществените библиотеки;*

- *Устойчиво развитие на библиотечните фондове – традиционни и електронни;*
- *Създаване и развитие на българска дигитална библиотека с безплатен достъп за всички граждани;*
- *Превръщане на обществените библиотеки в центрове за обществена информация;*
- *Развитие на обществените библиотеки като основни центрове за достъп до услугите на електронното правителство;*
- *Обществените библиотеки – активни участници в образователния процес и програмите за учене през целия живот.*

2.2.Дейност: Укрепване на инфраструктурата на книгоиздаването и книгоразпространението

2.2.1. Задачи:

- *Създаване на Закон за книгата, който да допринесе за равноправен достъп на всички граждани до книги и информация, да регламентира отношенията по цялата верига на книгата, да гарантира качествено обслужване на читателите и да осигури необходимите данъчни и други преференции, субсидии и други ресурси за съхранение и развитие на книжното богатство на нацията;*
- *Създаване на механизми за подкрепа на дистрибуцията на книги в малките населените места като елемент за осигуряване на устойчивост на регионалното развитие;*
- *Да се осигурят пътуващи книжарници и други гъвкави форми на дистрибуцията на книги в селата ;*
- *Да се предвидят повече и по-силни програми за подпомагане на книгоиздаването;*
- *Създаване на регионални ресурсни центрове, подпомагащи с информация, консултантски услуги и логистична помощ книгоиздаването и книгоразпространението ;*
- *Реализиране на компонентите на електронното правителство, касаещи книгоиздаването и конкретно Националния регистър Books-In-Print и свързаните с него системи;*

СТРАТЕГИЧЕСКА ЦЕЛ №3 : ДИГИТАЛИЗАЦИЯ НА СЪДЪРЖАНИЕТО

3.1.Дейност: Създаване на български дигитални библиотеки и представяне в европейски и световни дигитални библиотеки

3.1.1.Задачи:

- Създаване на големи обеми от дигитално съдържание с цел разпространение, популяризиране и достъп до обектите на писменото движимо културно наследство;
- Създаване на условия за трайно архивиране на дигиталните обекти;
- Подкрепа за участието на българските дигитални библиотеки в Европеана, Световната дигитална библиотека и други дигитални библиотеки ;
- Създаване на центрове за дигитализация и на национално координационно звено, което да поеме ролята на национален агрегатор на данни за Европеана, което ще помогне да се изпълнят количествените показатели за представяне на България в Европеана;
- Създаване на портал Българска дигитална библиотека;
- Организиране на експозиции от оригинали и дигитални изложби за страната и чужбина, включително и изложби, които комбинират паметници от различни европейски страни.

3.2..Дейност:Издаване на електронни книги и на електронни носители

3.2.1.Задачи:

- Осигуряване на повече дистрибутори на електронни книги и на сайтове за разпространение, контролирани от държавата

СТРАТЕГИЧЕСКА ЦЕЛ № 4: НАСЪРЧАВАНЕ НА ЧЕТЕНЕТО

4.1.Дейност:

Вариант 1: Създаване на Национален център за насърчаване на четенето. (създаване на междуведомствен център, ангажиращ Министерство на културата и Министерство на образованието, младежта и науката за изследване и насърчаване на четенето, защото ако се остане само на проектен принцип, както показва опитът на други държави, не се постигат дългосрочни и стабилни резултати)

Вариант 2 :Създаване на Институт за българската книга

(по подобие на институтите за книгата в редица европейски страни, напр. Институт "Сервантес", Институт „Адам Мицкевич“ и др. Той да бъде обособена изпълнителска структура, занимаваща се със стратегически задачи в областта на четенето, книгата и нейното разпространение. Добре е да носи името на патриарха на българската съвременна литература „Иван Вазов“. Разработването на концепцията за института да се възложи на работен екип от представители на творческите съюзи на писателите, преводачите, МК, видни български творци на словото, граждански НПО).

4.1.1.Задачи:

- Провеждане на серия от статистически изследвания по въпросите на четенето в цялата страна и обобщаване на резултатите;

- Изработване на национална стратегия и дългосрочна програма за насърчаване на четенето;
- Изработване на структура и план за работа на Националния център;
- Ресурсно осигуряване (финансово и персонално) на Националния център;
- Да се разработят методики за възпитаване на децата в специално отношение към книгата в училището и семейството, започващи от раждането на детето.

4.2.Дейност: Подпомагане на целия книжен сектор

(читатели, библиотеки, книгоиздатели, книгоразпространители/ чрез текущо финансиране на библиотеките за закупуване на книги , продължаващи издания и други материали)

4.2.1.Задачи:

- Приемане на стандарти за финансиране на библиотечното обслужване;
- Да се предвидят програми и средства за насърчаване на издаването и разпространението на качествена българска художествена, научна и детска литература.

4.3.Дейност: Реализиране на програмата „Помощ за книгата” в по-широки мащаби.

4.3.1.Задачи:

- Да се изгради и осигури финансово национална “мрежа” за популяризиране и подкрепа на съвременната национална литература: литературни пътувания, литературни стипендии в различни градове(като пример – във всички по-големи европейски градове се дава стипендията “градски писател), създаването на един поне творчески дом и преводачески център;-
- Да се изгради програма (съвместно с общините) за представяне на български автори и срещи с читатели в страната, които включват хонорар, дневни и пътни разноски.

СТРАТЕГИЧЕСКА ЦЕЛ №5: ПОДКРЕПА ЗА БЪЛГАРСКИТЕ ПИСАТЕЛИ И ПРЕВОДАЧИ

5.1. Дейност: Осигуряване на по- добро представяне и популяризиране на българските автори и преводачи

5.1.1. Задачи:

- Пакет от програми за оперативна литературна критика и осезаема подкрепа за периодичните издания с такава ориентация. Литературната критика създава,

възпитава и поддържа равнището на оценъчните ориентири на аудиторията. Тя е един от енергийните източници на необходимостта от четене;

- Категорична и навременна институционална подкрепа от страна на публичните власти за присъствието на писателските и преводаческите творчески организации в културния живот на страната и активното им представителство в аналогичните световни и европейски организации. Представителите на словото са най-добрите и непреходни посланници на българската култура;*
- Организиране на платени литературни четения, придружени с продажба на книги в национален мащаб.*

СТРАТЕГИЧЕСКА ЦЕЛ № 6: ЕФЕКТИВНО УПРАВЛЕНИЕ НА АВТОРСКИТЕ ПРАВА

6.1. Дейност: Решаване на проблемите с авторските права

6.1.1. Задачи:

- Осигуряване на качествена защита на авторските права, включително чрез създаване на национални регистри, законови промени за по-строги санкции спрямо пиратството и другите злоупотреби с права;*
- Да се осигури заплащането на авторските права чрез отделяне на минимален процент от фирмите за репрографска техника;*
- Разработване и осъществяване на национална програма за формиране от най-ранна възраст на уважение на неприкосновеността на авторското право и сродните му права, за активизиране на всички обществените фактори срещу посегателствата върху интелектуалната собственост. Качествен прелом в борбата с пиратството в интернет, реализиране на законодателни мерки, активни действия на съдебната и изпълнителната власт за опазване на авторските права ;*
- Въвеждане на европейските механизми за колективно управление на авторските права, включително за събиране на компенсационните възнаграждения за свободно копиране и на правата за отдаване под наем*
- Отразяване на промените в Закона за авторското право.*

СТРАТЕГИЧЕСКА ЦЕЛ №7: РАЗВИТИЕ НА НАУЧНИЯ И КУЛТУРЕН ОБМЕН

7.1. Дейност: Насърчаване на преводите на български автори в чужбина

7.1.1. Задачи:

- *Значима и забележима поява и присъствие на българската книга в страните в Европейския съюз и извън Европа. Обединяване на ресурсите на държавата, общините и книгоиздателите, за подпомагане и насърчаване на водещите български автори и осигуряване на необходимия времеви и консултантски ресурс за създаване на значими в международен мащаб произведения, извършване на качествени преводи и осигуряване на издаването и рекламирането на българската книга в чужбина;*
- *Създаване на специална програма за насърчаване на преводите на български автори на чужди езици;*
- *Организиране на специални семинари в България за чужди преводачи;*
- *Изпращане на български преводачи на специализация на подобни семинари в други страни;*
- *Да се предвидят програми за насърчаването на издаването на български автори в чужбина, като основен критерий при реализация на издаването да бъде качествения превод от български на чужд език и неговото достойно възнаграждаване ;*
- *Да се възстановят връзките на държавните институции с централните по българистика и българистите в чужбина, да се изработи държавна стратегия за работа с българистите в чужбина с цел популяризиране на българския език и постиженията на националната култура и литература по света, като се изтъква и българският принос в развитие на общата теория и критика на превода и на организацията на дейността и контактите между европейските литературни преводачи;*
- *Да се предвидят програми и съответни средства за подпомагане на научния и културен обмен, за литературни стипендии в чужбина, в резултат на което българските автори ще подобрят качеството на създаваните произведения и ще разширят кръгозора и контактите си;*
- *Представяне на български автори в чужбина по време на Панаири на книгата и други изяви от този тип.*

ПРИОРИТЕТИ

1. Изработване и приемане на Национална програма за опазване и достъп до книжовното културно наследство .
2. Укрепване и развитие на националната инфраструктура на книгоиздаването, книгоразпространението и Националната мрежа на обществените библиотеки по смисъла на Закона за обществените библиотеки.
3. Изграждане на капацитет на институциите за създаването, достъпа и трайното съхраняване на електронните и дигитални книги и колекции.
4. Изработване на национална стратегия и дългосрочна програма за насърчаване на четенето.
5. Съхраняване на националната идентичност чрез културни политики за книжовния език, българската литература (наследство и съвременност) и художествения превод.
6. Осигуряване на качествена защита на авторските права върху оригиналните произведения, книгите-сираци, дигиталните копия, преводи и други.
7. Достойно представяне на българската литература, книга и култура в Европа и по света.

НАБЛЮДЕНИЕ И ОЦЕНКА

В областта на българската литература :

- Брой оригинални издания на български автори;
- Брой качествени преводни издания.

В областта на книжовното културно наследство:

- Брой номерирани и описани документи;
- Брой записи в каталози;
- Брой реставрирани документи;
- Брой дигитализирани документи;
- Брой новооткрити документи.

В областта на библиотеките:

- Система от показателите и индикатори са заложили в проект за Стандарт за библиотечно обслужване (изработен в съответствие с международните библиотечни и информационни стандарти) в съответствие със Закона за обществените библиотеки.

В областта на книгоиздаването

- Брой издадени книги;
- Брой регистрирани издателства в Националната ISBN агенция;
- Брой регистрирани издатели и издания в „Books in Print” .